

5. Druskin, M. S. (1982), *Iogann Sebast'yan Bakh* [Iogann Sebastyan Bakh], Moscow, Muzyka. (in Russian).
6. Kononov, V. (1984), *Niderlandskiye kompozitory XV–XVI vekov* [Netherlands composers of XV–XVI centuries], Leningrad, Muzyka. (in Russian).
7. Livanova, T. (1986), *Istoriya zapadnoyevropeyskoy muzyki do 1789 hoda* [The History of Western European Music Before 1789], Part 1, Moscow, Muzyka. (in Russian).
8. Marks, K. and Engel's F. (1961), *Sochineniya*, [Works], Volume 20, Moscow, Hosudarstvennoye izdatel'stvo politicheskoy literatury, (in Russian).
9. Petrovskiy, A. V. (1996) *Istoriya i teoriya psikhologii*, [History and Theory of Psychology], Volume 2, Rostov-on-Don, Izdatel'stvo "Feniks". (in Russian).
10. Rubinshtein, S. L. (2000), About the Personal Approach *Psikhologiya lichnosti v trudakh otechestvennykh psikhologov* [Personality Psychology in the works of domestic psychologists], Sankt-Petersburg; Moscow; Kharkov; Minsk, Piter, pp. 23–32. (in Russian).
11. Rybalko, Ye. F. (1974) Becoming or the Person, *Sotsial'naya psikhologiya lichnosti* [Social Psychology of Personality], Leningrad, Znaniye, pp. 20–31. (in Russian).

УДК 784.21+78.073

Вадим Яромчук

ПЕРСПЕКТИВИ ПОБУТУВАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ВОКАЛУ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто основні проблеми, пов'язані з побутуванням академічного вокалу в культурі сьогодення. Висвітлено особливості напрямку Classical crossover, що є певною універсальною системою, базованою на принципі інтертекстуальності, яка ґрунтується на високій виконавській майстерності вокалістів і характерна значним слухацьким інтересом.

Ключові слова: академічний вокал, вокальне мистецтво, Classical crossover, слухач, інтертекстуальність, виконавство.

Вадим Яромчук

ПЕРСПЕКТИВЫ БЫТОВАНИЯ АКАДЕМИЧЕСКОГО ВОКАЛА В НАЧАЛЕ ХХІ ВЕКА

В статье рассмотрены основные проблемы, связанные с бытованием академического вокала в культуре современности. Освещены особенности направления Classical crossover, которое является определенной универсальной системой, основанной на принципе интертекстуальности, базирующейся на высоком исполнительском мастерстве вокалистов и характеризующейся значительным слушательским интересом.

Ключевые слова: академический вокал, вокальное искусство, Classical crossover, слушатель, интертекстуальность, исполнение.

Vadym Yaromchuk

PROSPECTS FOR THE EXISTENCE OF ACADEMIC SINGING AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

Vocal art has a significant history of its existence. However, formation of modern academic solo singer's school took place much later than the appearance of vocal music and as such is associated with persistent tradition. The appearance of academic solo singing could be considered in

connection with certain musical genres within which formed the basis and modern performance. Quite a long time was defined specificity academic singing opera genre. Moreover, this process happened in reverse. During the development of opera has developed three major performing manners: cantilena, recitation and singing coloratura. Specificity of sound academic vocals associated with the phenomenon of resonance theory of the art of singing. Resonance theory of art song, based on the practice of the masters of vocal art and comprehensive study of acoustics, physiology and psychology of singing process, explains the possibility of achieving with minimal physical exertion of phonation great strength singing voice, beauty of tone, voicing and airiness sound, high phonetic qualities of vocal language (diction), durability of professional stage singer. Resonance theory art of singing is not only explains but indicates ways to achieve vocal perfection.

Pressing issue is to examine the existence of contemporary classical music in general and its demand in today's conditions. New direction Classical crossover gaining more popularity among the most diverse population, some advocates universal system based on high performance mastery vocalists and instrumentalists. Academic vocal art has always been developing according to the requests of the audience and in the close relationship between composer and performer. We believe Classical crossover acts specific guidance for the further development of the singer's manner. For works of this area characterized by a melody, typical Italian tradition, singing opera, symphonic orchestration, polyphony and characteristic sound elements of mass musical genres. This style is designed for singers with a broad vocal capabilities and high level of professionalism.

Classical crossover associated with this principle as intertextuality, development and prospects which lie in the ability to hear the composer in another material new content or create it with a sense already signed it. The principle of intertextuality and built on it the direction Classical crossover with a great future. In our opinion, he is a vocal Meanwhile the prospect of academic art to facilitate its promotion of the listening and viewing audience and stimulate the development of vocal skills singing.

Key words: academic singing, vocal, Classical crossover, listener, intertextuality, performance.

Вокальне мистецтво має чималу історію свого існування, так само, як і практика гри на музичних інструментах. Проте остання доволі часто отримувала різну оцінку залежно від провідної парадигми, яка побутувала в конкретно-історичний момент. Ще за часів античності грецькі філософи Платон та Арістотель надавали вокальній музиці панівного значення, порівняно з інструментальною. Сучасний дослідник А. Тормахова зазначає, що у філософії Платона представлений доволі цікавий підхід, згідно з яким музиці надається важливе значення у побудові ідеальної держави. Так на людину може впливати найбільше вокально-інструментальна музика, в якій поєднується мелодія та поетичний текст, а також ритм, лад і гармонія. “Аналіз засобів виразності, а саме мелодії і ритму, та їх естетичного впливу, Платон також пов’язує з їх соціальним значенням. Саме мелодія та ритм найбільше захоплюють душу і спонукають людину наслідувати зразкам прекрасного, які дає йому музичне мистецтво” [6, с. 15].

Музика вокальна здебільшого не полишала панівних позицій до сьогодення. Вокально-хорова музика була й залишається основою церковного співу в православній традиції і надзвичайно цікаво представлена у поєднанні з інструментальною у західноєвропейському просторі. Проте сучасна академічна сольна співацька школа сформувалася набагато пізніше, ніж виникла вокальна музика як така, та пов’язана зі стійкою традицією. Дослідження основних позицій, що становлять основу вокального сольного виконавства у межах “академічного” співу, а також прогнозування шляхів його розвитку в умовах полікультурного суспільства є актуальним завданням, виконання якого допоможе сформулювати певний алгоритм взаємодії між традицією та новаторством.

Дослідження вокального мистецтва представлено в роботах різного характеру. Сучасні автори приділяють увагу питанню сценографії та режисури опер, різноманітним техніко-виразним аспектам, значенню звукозапису для розвитку музичної практики. Обґрунтування вокального мистецтва розпочалося ще за часів античності. Згодом були написані роботи не лише філософів, а й теоретиків музики. Серед робіт, представлених у музикознавчій думці

сьогодення, можна виокремити науково-методичні розробки В. Морозова [4], присвячені резонансній теорії мистецтва співу, статті Н. Міхєєвої [3] та Е. Цодокова [7], в яких розкрито взаємозв'язок традиції становлення вокалу з оперним жанром. У працях А. Денисова [2] розглянуто специфіку принципу інтертекстуальності в музиці. Стильовий напрямок classical crossover детально аналізує дослідник Л. Данько [1]. Загальні тенденції побутування академічної музики в умовах культури сьогодення представлені у розробці О. Сімоновського [5]. Звернення до різнопланових робіт даних авторів сприятиме створенню цілісного викладу окресленої проблематики нашого дослідження, пов'язаного з практикою вокальної майстерності співака в академічній манері та можливими перспективами подальшого розвитку цієї сфери музичної творчості.

Мета статті – висвітлити тенденції академічного співу в умовах розвитку культури ХХ–ХХІ століть, динаміку якого вбачаємо у зверненні до напрямку Classical crossover.

Виникнення сольного академічного співу можна розглядати у зв'язку з певними музичними жанрами, в межах яких формуються основи й сучасного виконавства. Так, безперечно, тривалий час специфіка академічного вокалу визначалася жанром опери. Причому цей процес відбувався й у зворотному напрямку. Н. Міхєєва, сучасний дослідник, вказує на те, що у вокальній музиці після перетворення опери у масове видовище роль співака у формуванні жанру була очевидною. Виконавські можливості співаків спонукали композиторів до експериментів як з мелодичною лінією, так і з їх поєднанням у номерах ансамблевих. “Так з'явилися віртуозні кабалети та стрети, каватини й оперні романси як сольні номери з нескінченно довгими співучими мелодіями, а також найрізноманітніші різновиди дуетів, терцетів і квартетів, що передбачали майстерне володіння співацьким голосом. Вони добре відомі нам завдяки операм Вівальді, Генделя, Белліні, Россіні, Верді, Чайковського. Також знані багато імен великих співаків ХVIII–ХІХ ст., від Фаріnellі та Фаустіні Бордоні до Фігнера, Шаляпіна, Крушельницької” [3, с. 54].

Протягом розвитку оперного мистецтва склалися три основні виконавські манери: кантілена, декламація та колоратурний спів. Е. Цодоков наголосив на тому, що весь розвиток оперного жанру, його національні, історичні та стилістичні різновиди багато в чому характеризуються саме співвідношенням цих трьох типів співу [7]. Специфіка звуковидобування в академічному вокалі пов'язана з резонансною теорією мистецтва співу. Хоча вона так чи інакше була частково представлена в різноманітних методичних розробках, детальний та систематизований виклад поданий лише в роботах В. Морозова. Він розглядає сім важливих функцій співацьких резонаторів, що забезпечують естетико-технічні властивості голосу вокаліста: енергетична, генераторна, фонетична, естетична, захисна, індикаторна, активізуюча, хоча й вказує на те, що їх виділення – умовне, адже всі вони взаємопов'язані. В. Морозов зазначив: “Резонансна теорія мистецтва співу, базована на практиці майстрів вокального мистецтва і на всебічному вивченні акустики, фізіології і психології співочого процесу, пояснює можливість досягнення за мінімальних фізичних напруг органів голосоутворення великої сили співочого голосу, краси тембру, дзвінкості та повітряності звуку, високих фонетичних якостей вокальної мови (дикції), легкості й невтомності голосоутворення, довговічності професійної сценічної діяльності співака” [4, с. 370]. Природно, резонансна теорія мистецтва співу не тільки це пояснює, а й вказує шляхи досягнення вокальної досконалості.

Хоч аналіз техніки вокального звуковидобування є важливим питанням, проте, на нашу думку, більшої актуальності набув розгляд побутування сучасної академічної музики загалом та її затребуваності в умовах сьогодення. В останні роки відбувається переосмислення значення виконавця. З одного боку, як вказує О. Сімоновський, можна спостерігати стійкий інтерес з боку широкої слухацької аудиторії до мультимедійної продукції, що містить не лише класичну, романтичну музику, а й серйозну сучасну. Також непоодиноким є звернення до музики класичної як супроводу в кінострічках, рекламі й навіть як рингтони. “Симфонічна і камерна музика, будучи програмною за сутністю, традиційно супроводжує кіно-дійства усіх мислимих та немислимих жанрів, наповнюючи їх емоційною динамікою не менше, ніж відеоряд. Дуже часто художня цінність саундтреку (нового жанру програмної музики, що виник у другій

половині ХХ сторіччя!) у багато разів перевершує досягнення самого фільму і музика стає відомішою та популярнішою, ніж привід, що її породив” [5]. Проте, з іншого боку, виникає таке явище, як “класика у сучасній обробці”, котре О. Сімоновський охарактеризував як те, що має тільки негативне забарвлення. На противагу останній тенденції, певною “альтернативою примітивістському підходу”, є новий напрямок Classical crossover, який набуває дедалі більшу популярність серед найрізноманітніших верств населення, служить певною універсальною системою, що базується на високій виконавській майстерності вокалістів та інструменталістів.

Академічне вокальне мистецтво завжди розвивалося залежно від запитів аудиторії та у тісному взаємозв'язку між композитором і виконавцем. На нашу думку, Classical crossover є певним дороговказом для подальшого розвитку співацької манери. Адже величезний розрив між композитором, виконавцем та слухачем, який відбувся у результаті значного розвитку технік композиції у ХХ столітті, сприяв втраті інтересу аудиторії, а отже, й можливих потенційних співаків. Виникнення ж даного напрямку хоча й не може претендувати на тотальне новаторство, є певною нішею, в рамках якої можна залучити слухача й до надбань академічного мистецтва.

Значна увага Classical crossover приділена у розробках Л. Данько. Він дав наступне визначення: “Сучасний музичний напрям, заснований на творчому синтезі елементів другого й третього “пластів” музичної культури (а саме стильових особливостей академічної музики і актуальних звучань “нових масових жанрів ХХ століття”) [1, с. 7]. Автор вказав на те, що у випадку з Classical crossover’ом доречно говорити не стільки про єдиний стиль, скільки про своєрідний синтетичний напрямок сучасної музичної культури. Це явище характерне гнучкістю розвитку, що дає змогу поєднувати академічну основу з найсучаснішими музичними тенденціями. Передумовами появи Classical crossover стали спільні виступи рок-музикантів і оперних зірок (М. Кабальє і Ф. Меркьюрі, Л. Паваротті та Zuccherо, Х. Каррерас і К. Майні), які згодом сприяли академізації окремих творів масової культури, й вони увійшли до репертуару виконавців даного напрямку.

Це явище широко представлене в сучасній музичній культурі, як у вокальній, так і в інструментальній творчості. Причому саме у вокальних творах найяскравіше проявляються особливості синтетичної природи класичного crossover’a, адже можливі варіанти стильового синтезу у рамках як вокальної складової, так й інструментального супроводу. Репертуар виконавців становить “легка” класична музика, фрагменти з мюзиклів, а також адаптації поп- і рок-композицій. Л. Данько виділяє ті риси, які притаманні для вокальної складової напрямку: “У даній групі творів чітко вказано з’єднання музичних особливостей другого пласту (яскравий мелодизм, властивий італійській традиції, оперний вокал, симфонічна оркестровка, характерне багатоголосся) і елементів звучання масових музичних жанрів (посилення ролі ритмічної складової, електронні тембри і немюзичні шумові включення в аранжуванні)” [1, с. 13]. Хоча “легкість” репертуару сприяє популярності у слухацької аудиторії, даний стиль розрахований на співаків, які володіють широкими вокальними можливостями і високим рівнем професіоналізму.

А. Денисов у своєму дослідженні також звернувся до напрямку Classical crossover, що пов’язаний з таким принципом як інтертекстуальність. Його автор трактує як використання чужого музичного матеріалу в тій або іншій якості у своєму творі, що набуло статусу стійкої тенденції у ХХ столітті. Власне інтертекстуальність проявляється як усвідомлення композиторами другої половини ХХ століття їх свободи в тому, що саме вони використовують як запозичений матеріал і в які саме умови його поміщають. Так, можливе використання музичних елементів, які належать до різних епох та стильових напрямків. “Уже сам його історичний діапазон вражає – від григоріанського хоралу до творів сучасників (а також і своїх власних опусів). Автор може звернутися і до мотивів популярної пісні, й до знаменного розспіву” [2, с. 129]. А. Денисов зауважив, що при цьому інтертекстуальна взаємодія характерна не лише для академічної музики, саме напрямок Classical crossover є місцем, в якому класика й естрада безпосередньо контактують, причому починаючи від цитування і закінчуючи аранжуванням.

Проте, звичайно ж, виникає питання стосовно того, наскільки використання інтертекстуальності при створенні художнього твору має майбутнє. Хоча може виникнути враження, що композитори вичерпали її потенціал, навіть будуючи твори тільки з цитат. Але А. Денисов наголосив, що даний принцип реалізовувався і набагато раніше, не лише в XX столітті, а й у музиці доби Ренесансу та бароко. "... численні ситуації пародійного запозичення в церковній музиці Ренесансу та бароко аж ніяк не перетворюють її в переказ чужого тексту" [2, с. 132]. Насправді, розвиток і перспективи інтертекстуальності полягають в умінні композитора почути в чужому матеріалі новий зміст або ж створити його за допомогою сенсу, вже укладеного в нього. "Можливості її розвитку – в подоланні семантичної інерції, відчутті динаміки і рухливості, можливості зсуву сформованих значень. Необхідність розуміння багатозначності чужого матеріалу, відкритість його смислового потенціалу і становлять об'єктивне майбутнє міжтекстових взаємодій як творчого методу" [2, с. 132–133]. Таким чином, варто зазначити, що і сам принцип інтертекстуальності та побудований на ньому напрямок Classical crossover мають велике майбутнє. На нашу думку, саме він є тією перспективою розвитку вокального академічного мистецтва, що сприятиме його популяризації серед слухацької та глядацької аудиторії і стимулюватиме розвиток вокальної майстерності співаків.

Отже, музичне виконавство тісно взаємопов'язане з композиторською творчістю. Їх взаємовплив відбувається протягом усієї історії музичного мистецтва. Але так само важливим компонентом музичного процесу є постать слухача. Внаслідок стрімкого розвитку композиторських технік виникає певний розрив між слухачем й автором. Сферою, яка сприятиме їх інтеграції, є напрямок Classical crossover. Його надзвичайна популярність, чого досягають шляхом використання принципу інтертекстуальності, стимулюватиме подальший розвиток вокальної майстерності академічних співаків, а отже, й активізацію слухацького інтересу до виконавців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данько Л. И. Музыкальное направление classical crossover в современной аудиовизуальной культуре: автореф. дис. на сосискание науч. степени канд. искусствоведения: спец. 17.00.09 "Теория и история искусства" / Л. И. Данько ; Санкт-Петербургский Гуманитарный университет профсоюзов. – СПб., 2013. – 24 с.
2. Денисов А. В. Интертекстуальные взаимодействия в музыке второй половины XX века: тенденции и перспективы / А. В. Денисов // Культура в жизни человека и общества (Современные стратегии развития культуры и сохранения культурно-исторического наследия): материалы региональной научно-практической конференции, Барнаул, 26–27 сентября 2014 г. / [редкол.: Е. И. Балакина, Т. И. Заковряшина, И. А. Балацкая]. – Барнаул: РИО АКУНБ, 2014. – С. 128–134.
3. Михеева Н. Звукозапись как ориентир для исполнительской деятельности / Н. Михеева // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. ст. Вип. 41. Класика в сучасній культурі. – Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського ; [ред.-упоряд. Л. В. Русакова]. – Харків : Видавництво ТОВ "С. А. М.", 2014. – С. 52–59.
4. Морозов В. П. Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники / В. П. Морозов. – М. : Центр "Искусство и наука", 2002. – 496 с.
5. Симоновский А. Парадокс. Классическая музыка и академическое исполнительство/ – 2011. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://simonovskijaleksej.musicaneo.com/blog/articles/view/292.html>.
6. Тормахова А. М. Філософія музики в контексті європейської музичної культури XIX–XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.08 "Естетика" / А. М. Тормахова ; Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – 16 с.
7. Цодоков Е. Вокал оперный [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belcanto.ru/vocaloperny.html>.

REFERENCES

1. Dan'ko, L. I. (2013), "Musical Influences classical crossover in contemporary audiovisual culture", Thesis abstract for Cand. Sc. (theory and history of art), 17.00.09, Sankt Petersburg Humanitarian University of Trade Unions, Sankt Petersburg, 24 p. (in Russian).
2. Denisov, A. V. (2014), "Intertextual interaction in the music of the second half of the twentieth century: trends and perspectives", *Kul'tura v zhizni cheloveka i obshchestva (Sovremennye strategii razvitiya kul'tury i sokhraneniya kul'turno-istoricheskogo naslediya): materialy regional'noy nauchno-prakticheskoy konferentsii* [Culture in human life and society (Modern strategies of cultural development and preservation of cultural and historical heritage): Materials of regional scientific-practical conference], Editorial board E. Balakina, T. Zakovryashina, I. Balatskaya, Barnaul, RYO AKUNB, September 26–27, 2014, pp. 128–134. (in Russian).
3. Mikheeva, N. (2014), Recording as a guide for performing activities, *Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity: zb. nauk. st. Vyp. 41. Klasyka v suchasni kulturi* [Problems of interaction art, pedagogy and theory and practice of education: Coll. Science. Art. Vol. 41 Classics in modern culture.], Red.-compilation. L. Rusakova, Kharkiv I. Kotlyarevskiy National University of Arts, Kharkiv, Vydavnytstvo TOV "S. A. M.", pp. 52–59. (in Ukrainian).
4. Morozov, V. P. (2002), *Iskusstvo rezonansnogo peniya. Osnovy rezonansnoy teorii i tekhniki* [The Art of resonant singing. Fundamentals of resonance theory and technique], Moscow, Tsentr "Iskusstvo i nauka". (in Russian).
5. Simonovskiy, A. (2011), Paradox. Classical music and academic performance, available at: <http://simonovskijaleksej.musicaneo.com/blog/articles/view/292.html>. (in Russian).
6. Tormakhova, A. M. (2009), "The philosophy of music in the context of European musical culture of the XIX–XX centuries", Thesis abstract for Cand. Sc. (aesthetics), 09.00.08, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 16 p. (in Ukrainian).
7. Tsodokov, E. The vocal of opera, available at: <http://www.belcanto.ru/vocaloperny.html>. (in Russian).

7.071.2:78.087.68

Юлія Воскобойнікова

**НАУКОВО-РЕСТАВРАЦІЙНА ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
УКРАЇНСЬКИХ РЕГЕНТІВ В'ЯЧЕСЛАВА БОЙКА, ІГОРЯ САХНА
ТА ПРОТОІЄРЕЯ ДИМИТРІЯ БОЛГАРСЬКОГО**

У статті проаналізовано науково-дослідницьку та педагогічну діяльність регентів В'ячеслава Бойка, Ігоря Сахна та протоієрея Димитрія Болгарського. Визначені їх основні професійні здобутки, охарактеризовано творчу індивідуальність, виокремлено специфіку наукової, виконавської та педагогічної діяльності. Уведено поняття науково-реставраційної регентської діяльності, яке відповідає не лише вивченню церковно-хорової культури минулого, а й відродженню співацької традиції у виконавській та богослужбовій практиці.

Ключові слова: *регент, регентська діяльність, традиційні розспіви, Синодальна школа, хорове виконавство, науково-реставраційна діяльність.*

Юлія Воскобойнікова

**НАУЧНО-РЕСТАВРАЦИОННАЯ И ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
УКРАИНСКИХ РЕГЕНТОВ ВЯЧЕСЛАВА БОЙКО, ИГОРЯ САХНО
И ПРОТОИЕРЕЯ ДИМИТРИЯ БОЛГАРСКОГО**

В статье проанализирована научно-исследовательская и педагогическая деятельность регентов Вячеслава Бойко, Игоря Сахно и протоиерея Димитрия Болгарского. Определены их